

SNEŽNI PLAZOVI NA OBMOČJU OBČINE ŠKOFJA LOKA

Splošno

Vsak kraj ima kako posebnost. Za občine, ki leže v hribovitem svetu so med temi posebnostmi tudi snežni plazovi. Večina prebivalstva pozna in upošteva le tiste, ki gospodarijo v visokogorju, medtem, ko se jim plazovi v nižinskem delu nikakor ne zde posebno nevarni ali celo usodni.

Tako stališče morda izhaja iz dejstva, da so snežni plazovi pri nas razmeroma redko terjali žrtve in da so med posameznimi nesrečami večji časovni presledki, med katerimi bolečina ostane le najbolj neposredno prizadetim, drugi pa na dogodek pač pozabijo, kot pozabijo tudi druge nesreče. To je še dokaj razumljivo, saj človek ne more venomer razmišljati samo o tistem, kar ga teži. Manj razumljivo pa je, da ljudje malo store, da bi v prihodnosti take nesreče preprečili. Znani so sicer primeri spontanega zaščitnega ukrepanja posameznikov, vendar jih gre pripisati zgolj prizadetim samim, manj pa je pobud od oblastvenih organov in strokovnih organizacij.

Tudi v občini Škofja Loka so številni kraji, prometnice in hiše izpostavljeni moči snežnih plazov. Vzrokov za tako stanje je več; med njimi omenimo vsaj tri:

- razgibanost in oblikovitost zemljišča,
- vreme in klima na območju občine in širšega zaledja,
- vpliv življenjskih navad prebivalstva.

Navedene vzroke si kaže ogledati nekoliko pogloblje.

1. Vpliv zemljišča

Pretežni del ozemlja občine Škofja Loka je hribovit. Vrhovi gričev, vzpetin in gora segajo nekaj sto, deset pa tudi skoro tisoč metrov nad vznožje in okolišnji dolinski svet.

Škofjeloško hribovje je del predalpskega hribovja Julijskih Alp. Lok vrhov: Porezen, Dravh, Lajnar, Slatnik je v grebenu, ki loči ozemlje škofjeloške občine od občine Tolmin. Vzpetine od Bevkovega vrha proti Sivki meje na idrijsko občino. Višjih vrhov, kot so Ratitovec, Blegoš, Koprivnik, Stari in Mladi vrh, Žirovski vrh in Lubnik, tudi v notranjosti občine ne manjka. S Planico in Lavtarskim vrhom se naša občina srečuje s kranjsko. Na kratko: večje ali manjše strmine; hribe s pobočji, katerih nagib je 25° ali več, bomo našli zahodno od črte Sora – Hosta – Škofja Loka – Crngrob, medtem ko je občinsko ozemlje vzhodno od te črte v celoti nižinsko.

Če upoštevamo, da so pobočja z naklonino okrog 25° in več, izjemoma tudi manj, v primernih snežnih razmerah tipična za nastanek snežnih plazov, smo si že na jasnem, da v naši občini ne bi smelo primanjkovati snežnih plazov. Vendar strmina sama za trganje plazov ne zadostuje, pomembni so še drugi dejavniki.

Tla na omenjenih strminah so travnata, ponekod peščena, zagruščena, prstena ali ilovnata. V gozdovih jih ponavadi pokriva listje, dosti je podrasti, ponekod domuje vlaga. Čutiti je spremenjeno kulturo obdelovanja zemljišč: marsikje so pašniki opuščeni, senožeti se zaraščajo, kmetje ne grabijo listja kot nekoč. Vse preveč je pobočij, na katerih ostaja trava nepokošena in nepopašena.

Na jesen se trava poleže; ko jo prekrije sneg, je kaj slaba podlaga snežni odeji in še zlasti spolzka, kadar jo sneg pokrije tedaj, ko je še mokra od prejšnjih deževij, ali pa na spomlad, ko jo zamaka snežnica. Nasprotno pa tam, kjer travo kose ali pasejo živino, nastane hrapava opora. Strnišče se veliko bolj upira drsenju snežne odeje ter tako zmanjšuje ali pa kar preprečuje trganje plazov.

Podobno je tam, kjer so tla na novo pogozdena. Že mlada stebela so izdatna opora snežni odeji in preprečujejo splazitev. Marsikje sekajo izpostavljena pobočja poti, kolovozi, v zadnjem času vse številčnejše krajevne ceste, ki jih uporabljajo za spravilo lesa ali pa vodijo do osamljenih naselij in hiš.

Višje gore so v vrhnjih predelih v glavnem gole in neporaščene. Te so skozi vse leto vabljiv cilj gornikov, pozimi pa zlasti turnih smučarjev. Zaradi izdatnih padavin in nižjih temperatur, snega in vetrov so v zimskem času marsikje torišče delovanja snežnih plazov.

2. Vremenski in klimatski vplivi

Različni podatki in raziskave kažejo, da so padavine na območju Škofja Loka še pod močnim vplivom Jadrana. Po I. Gamsu more znašati seštevek snežnih padavin med eno zimsko sezono celo štiri metre in več.¹ Seveda se snežna odeja med posameznimi sneženji uleže, bolj ali manj okopni, se zasreni ali zaledeni, dostikrat pa tudi docela izgine.

V jesenskih mesecih je daljše deževje pred prvim sneženjem že pravilo; prvi sneg torej pade na mokro, spolzko in slabo oporo z majhno strižno trdnostjo. Ta podlaga se še toliko manj upira drsenju snega, če gre za nepokošene strmine gorskih senožeti ali z listjem pokrita tla gozdov.

Pozimi niso redka daljša obdobja nizkih temperatur, ugodnih za nastajanje srena in ledu. Suh sneg na taki podlagi nima obstanka. Ob odjugah sta nevarni snežnica in deževnica. Po drugi strani razgiban svet omogoča vetrove najrazličnejših smeri, ki v zavetjih grade zamete, na robovih pa opasti, nastajajo klože.* Izkušnje kažejo, da so prav ti pojavi – poleg izdatnejših svežih padavin – najpogostejši vzrok nastajanja snežnih plazov. Po daljših snežnih neurjih se o tem lahko prepričamo na lastne oči, če se podamo po Poljanski ali Selški dolini, pa tudi drugod podoba ni bistveno drugačna.

3. Vpliv življenjskih navad prebivalstva

Po zadnji vojni je bil osip prebivalstva iz hribovskih krajev zaradi selitve v mesta in nižavje tudi na območju Škofje Loke izredno močan. Kljub temu so mnoga naselja še živa, vendar so se v mnogočem morale spremeniti njihove življenjske navade.

Za stare čase je bilo značilno, da so prebivalci oddaljenih vasi, kmetij in zaselkov zimo prebili pretežno doma. Le v resni potrebi so se podajali v doline in

* Kloža = povezan, sprijet, zelo pogosto od vetra napihan in zbit sneg.

Škofjo Loko. Dandanes je tudi tu veliko občanov vezanih na delo v dolinah in mestih, predvsem v industriji.

Delavci skupaj s šolarji odhajajo, dan za dnem, v dobrih in slabih vremenskih razmerah v tovarne in šole ter se po opravljeni dolžnosti spet vračajo po isti poti. V ta namen se poslužujejo lastnih, vaških in javnih prometnih sredstev; nič posebnega ni, če se ta ali oni poda po opravih kar peš in sam. Po obilnih snežnih padavinah, po divjanju vetra ali odjugi to množično romanje iz kraja v kraj ni le naporno in izguba časa, pač pa dostikrat tudi nevarno. Iz preteklosti vemo, da je pluzenje poti bilo usodno marsikateremu kmetu, ponekod se domačini zlasti boje spomladanskih in tudi siceršnjih odjug.

Tudi glavne, občinske ceste, ki iz Škofje Loke vodijo po Poljanski in Selški dolini v Žiri, Sovodenj, na Petrovo Brdo, pa v stranske doline v Oselico, Hotovljo ipd. in celo po samih naseljih, potekajo na številnih krajih tako, da sekajo plazine in jih marsikje redno zasipajo plazovi. To je jasno razvidno iz pregleda snežnih plazin v občini Škofja Loka, nekoliko pa tudi iz poročil o nesrečah v snežnih plazovih, ki so se v preteklosti primerile v naših krajih.

Če je za prebivalce oddaljenih zaselkov in vasi nekdaj veljalo, da so se pozimi »vkopali« v svojih domačijah in se le po resni potrebi gibali od vasi do vasi, so tedaj samevali tudi višji hribi; če izvezamemo drvarje, lovce in kmetovalce, ki so se podajali na sečnje, na lov ali po seno za drobnico in drugo žival, na teh predelih ni bilo najti ljudi. Dandanes so tudi najvišji vrhovi na območju naše občine deležni živahnega obiska gornikov in turnih smučarjev, spričo katerih je možnost nesreč toliko večja. Ob tem velja omeniti Porezen z znanim zimskim pohodom v marčnih dneh, Blegoš, Ratitovec s prečenjem do Soriške planine, gore od Blegoša do Lubnika. Res je, da so sama smučišča na Soriški planini v glavnem varna; velja pa upoštevati, da tega ne moremo reči za cesto pod Dravhom. V manjši meri bi to lahko rekli tudi za svet okrog Starega vrha in njegovih smučišč.

Sodobni planinci in turni smučarji so na različne načine seznanjeni z zimskimi nevarnostmi in zato niso kar tako plen plazov. Res pa je tudi, da vsi naštetih niso enako pripravljeni na srečanje z nevarnostmi zimske narave. Še posebej to velja za smučarje, ki z organiziranih smučišč Soriške planine in Starega vrha zahajajo na obrobja. Možnosti za nesreče vsekakor so, že po samem verjetnostnem računu lahko predvidevamo, da se nekega dne na tej ali oni cesti, ki vodi proti Škofji Loki iz njenih zaledij, lahko primeri nesreča zaradi snežnega plazov ali da bo plaz zajel turiste oziroma smučarje, ki niso zadosti upoštevali svaril in razmer.

ZNANE NESREČE IN DRUGI DOGODKI ZARADI SNEŽNIH PLAZOV

Smrt Urbana Božnarja v plaz²

»Oče in sin, Janez in Urban Božnar (12 let) sta hotela priti iz Hrastnice v Škofjo Loko, da pokličeta zdravnika in mu napravita vsaj malo zasilne poti v visokem snegu. Božnarjeva mati Marija je namreč hudo bolna. Odšla sta proti Škofji Loki 23. januarja 1940 okoli 9. ure iz domačije pod Sv. Ožbaltom nad Hrastnico. S seboj sta vzela preprost, iz nekaj desk zbit plug, preko katerega sta navezala močno, precej dolgo vrv. Ubirala sta potem pot skozi ogromne sklade snega tako, da je eden vodil plug, drugi pa vlekel za vrv.

Na strmini, nedaleč od posestnikov Janšča in Drajnerja, kjer je svet izredno hribovit, pa se je utrgal plaz in še preden sta si mogla Božnar in mladi Urbanček pomagati, ju je odneslo navzdol. Stari Božnar ni izgubil prisotnosti duha. Oprijel se je za vejevje in se izkopal iz več kot pet metrov globokega snega. Oprijemal se je veje za vejo in zlezal tako počasi na vrh. Čakalo ga je žalostno dognanje: njegovega otroka ni bilo nikjer. Ostal je zasut v snežnih plasteh. Kolikor je upehanemu in izmučenemu očetu le dalo, je pohitel nazaj na pot in k sosedom, ki so ob 10. uri že pričeli reševati sami, ne da bi koga v dolini obvestili o strašni nesreči. Ves dan so se zaman mučili, Urbanu niso prišli na sled. V spoznanju, da tako ne bodo našli otroka, se je odpravil oče v dolino, kamor je prišel okrog 18. ure. Zglasil se je sprva v občinski pisarni v Zmincu, potem pa je bila takoj organizirana reševalna odprava. Puštalski fantje in možje, oboroženi z lopatami, so v trdi noči odšli na težavno reševanje. Dolgo so si zaman prizadevali. Minevale so ure. Šele potem, ko je lezla noč v prvo jutro, po drugi uri zjutraj je naletel puštalski posestnik Štefan Malovrh na nekaj črnega. Bilo je nad otrokom pet metrov snega in še pod njim dva metra. Presunjeni nad žalostno smrtjo mladega bitja so odnesli truplo dečka domov v Koparjev dom, kjer so ga položili na mrtvaški oder.

Pri reševalnih delih so pomagali tudi škofjeloški orožniki. Pogreb nesrečnega dečka, ki je posečal višji oddelek gorske šole, je napovedan za 26. 1. ob 9. uri.«

Plazovi zahtevajo nove žrtve – smrt v Sovpatu³

»Dne 25. 1. 1940 sta pod plazom zadušena obležala Franc Mrak iz Loga, star 35 let, oče dveh otrok, ter Jože Miklavčič, star 28 let, samski delavec, iz Volče pri Poljanah.

Davi se je odpravil lesni trgovec Jurij Stanonik iz Loga št. 4 s svojimi ljudmi v gozd, da nalože les. Z njim so bili hlapci in delavci; sedem ljudi, ki so imeli s seboj šest konj z vozmi.

Počasi je šla kolona iz Loga ob potoku Soupatsu v grapi naprej. Okrog 10. ure dopoldne se je pripetila nesreča. Na mah, kakor blisk se je utrgal s hriba ogromen plaz in se pričel z noro naglico pomikati navzdol. Ljudje so hoteli zbežati, toda kam? Visok sneg in v grapi nikamor ne moreš. Medtem so snežne plasti, ki so se valile dobrih 100 m navzdol, že dosegle nesrečneže spodaj. V hipu je sneg zagrnil vseh sedem ljudi, šest konj in vozove.

Prva sta se izmotala gospodar Jurij Stanonik in eden od delavcev. Čim sta bila prosta, sta stekla domov na žago, da obvestita o ogromnem plazu ljudi, ki so privreli iz vseh vasi na pomoč.

Vsak je pograbil orodje in tako se je v kratkem času odpravila skupina kakih trideset ljudi v grapo, da odkloplje ponesrečence. Delo ni bilo zaman. Uspelo je, da so potegnili iz plazu še tri moške, le dveh niso mogli spraviti pravočasno na dan.

Dobili so ju po dveh urah mrzličnega iskanja in kopanja, toda bila sta oba že mrtva. Banovinski zdravnik dr. Milan Gregorčič ni mogel vrniti nesrečnikoma življenja. Razen enega so rešili tudi vse konje.«

Smrt Mihe Pavliča pod Cimprovko

Po podatkih domačinov⁴ iz Davče, posredovanih 12. aprila 1987, je med vojno, leta 1942 ali 1943 plaz zasul Miho Pavliča med prehodom nemško-italijanske meje

(okupacijska meja) pod Cimprovko. Bil je bodisi po aktivističnih ali pa tudi tihotapskih opravkih. Našli so ga nemški financarji.

Snežni plaz na Starem vrhu

Kumrovo, po domače Podbregarjevo, hišo na Starem vrhu je pozimi leta 1946 ali morda 1947 deloma zasul plaz, ki je s strmin nad njo pridrsel naravnost v domačijo.⁵ Lastnik, Franc Kumer st., je prav tedaj kidal sneg, da bi izkrčil pot proti studentu. Plazovina* ga je zajela in nosila kakih 20 metrov. V plaz u se je otepal, nekako »veslal« in si potem tudi sam pomagal na prosto.

Očetu Kumru je bilo znano, da se tam trgajo plazovi in je celo naredil nekaj preprostih pregrad – snežnih mostov iz kolov, prepletenih s protjem. Lega pobočja je severna, plazovi se običajno trgajo na srenasti podlagi ali kadar pred sneženjem veter zgladi površino starega snega. Običajni so plaziči suhega snega.

Podbregarjev sin Franc Kumer se spominja ogromnega plaz u, ki je med vojno, verjetno leta 1942, zdrsel izpod Mladega vrha. Plazovine je bilo toliko, da je obležala pozno v poletje. Pravi, da bi o tem vedel več povedati Štefan Benedičič, ki ima hišo v grapi blizu odcepa pri Jesenovcu na poti v Martinj Vrh.

Plaz pod vrhom Ratitovca

Za Silvestrovo, 31. 12. 1976 se je odpravila praznovat novo leto v dom na Ratitovcu skupina gornikov. Od Prtovča naprej so se odločili za pristop prek Razorov. Že v gozdu so se na več krajih prebijali čez plazne stožce*, saj se tam na SV pobočju Ratitovca, v strmih žlebovih, redno trgajo plazovi. Na poti so bili že v večernih urah in že blizu koč e doživeli neprijetno presenečenje.

Utrgal se je plaz sprijetega, suhega snega. Bil je širok nekako 7 metrov in dolg ca. 20 metrov. Zajel je samo prvega v skupini ter ga nosil s seboj, dokler se ni ustavil. Prizadeti je bil zasut do prsi, vendar plazovina ni bila zbita in si je lahko sam pomagal na prosto. V snegu pa je ostala smrečica, ki naj bi praznovalcem v koč i pričarala slovesno vzdušje. Poškodb in siceršnje škode ni bilo.

Opravlka so imeli s plazom napihanega snega, saj tamkaj veter ustvarja številne zamete in opasti. J.G., turni smučar iz Škofje Loke, ki pogosto zahaja v svet okrog Ratitovca, je pozimi 1988 poročal o plaz u, ki se je utrgal z roba med koč o in vrhom Ratitovca in se v vsaj meter debelem sloju speljal daleč navzdol v globel.⁶

Plazovi pri Železnikih

Jernej Gartner iz Železnikov, opazovalec sinoptične postaje HMZ na Kredarici, je avtorju poročal, da je v zimi 1975/76 plaz sredi Železnikov nosil štiri otroke, nekoč drugič pa žensko. Brez poškodb so jih spravili na varno mimoidoči.

Po drugih, zelo skromnih navedbah, je ena zadnjih predvojnih zim v plaz u blizu Železnikov terjala življenje nekega vojaka. Dogodek podrobneje še ni bil opisan, ker ni na voljo zanesljivih podatkov.

* Plazovina = splazela gmota snega; ki se kot plaz usuje po strmini.

* Plazni stožec = nakopičena plazovina na območju, kjer se je ustavil plaz.

Tistim, ki ne verjamejo v hude zime in nevarnost plazov, bi kazalo na tem mestu povedati, da se včasih lahko tudi v naših dolinah primeri marsikaj nenavadnega. Tako beremo v 84 let starem »Gorenjcu«⁷ tudi naslednje: »Obilo snega je padlo po vsej Selški dolini. Po hribih ga je bilo gaziti čez pas...« in še: »Visok sneg je zapadel dne 25. 10. 1905 in naslednje dni tudi na ravnem. Napravil je silno mnogo škode, zlasti na polju, pa tudi drevje stoka pod silno težo tako naglo zapadlega snega...«

Vaščanka v plazju v Hotovlji

D. D. živi v tesni dolini v Hotovlji nad Poljanami. V zimi 1986/87 so se spričo nenavadno suhega in obilnega snega januarja po vseh strminah rebri trgali večji in manjši plazovi. Dne 13. 1. 1987 je odšla s kanglico po mleko, pri čemer jo je na cesti proti Vinharjem zajel snežni plaz in jo pahnil po bregu do potoka. Iz neprilik se je, kar po vodi, rahlo zmedena in prestrašena rešila sama in se zatekla k sosedom.⁸

Plazovi pod Dravhom ovirajo povratek šolarjev

Obilica snega je v času med 11. in 16. januarjem 1987 presenetila tudi šolarje osemletke C. Golar, ki so – podobno kot že pogosto gojenci drugih, zlasti ljubljanskih šol – imeli šolo v naravi na Soriški planini. Ko se jim je čas pouka iztekel, jim je prek plazov pod Dravhom morala pomagati GRS iz Škofje Loke.⁹

Oficir NOV v plazju pod Blegošem

Najdba nahrbtnika partizanskega kurirja je med drugim odkrila pismo oficirja NOV in POS, Karapandže. Tako je prekrivanje kozolca v Javorjih razodelo, da je Karapandžo v zimi 1943/44 ali morda leto dni kasneje, nekje pod Blegošem zasul snežni plaz. Bil je na poti v štab IX. Korpusa, nesreča pa ga je privedla na okrevanje v partizansko bolnišnico, saj je v plazju zlomil roko. Iz pisma ni videti, kako se mu je uspelo rešiti iz plazja.¹⁰

Snežni osip s strehe ubil otroka

D. Markelj, star 5 let, se je 2. decembra 1985 igral na domačem dvorišču v Florjanu 4, Sopotnica pri Škofji Loki. Okrog 10.45 je s strehe zdrsnil sneg, ki je zasul otroka, da je omahnil v sneg. Nesreča je hotela, da so glava, leva roka in ramena ostali v plazovini. Okrog 11. ure je sina našel oče, kmetovalec, in mu poskušal pomagati. Umetno dihanje ni pomagalo, niti ne nagla zdravniška pomoč v Zdravstvenem domu v Škofji Loki.¹¹

Gornji podatki so poznavalcu spodbuda za raziskovalno delo. Ni dvoma, da bi s skrbnimi poizvedbami najbrže našel še marsikaj o nesrečah v snežnih plazovih na območju naše občine.

ZNANE PLAZINE NA OBMOČJU OBČINE

Zbiranje podatkov o snežnih plazovih ni sebi namen. Biti zasut v plazju pomeni veliko življenjsko nevarnost in največkrat smrt. Hiša, ki je na poti drvečim gmotam

bo zanesljivo poškodovana, če ne uničena. Podobno velja za avtomobil in druga vozila.

Vedeti za plazine*, kjer se trgajo in drve plazovi, pomeni možnost, da se nevarnosti izognemo ali jo celo vnaprej preprečimo. Napredne države v ta namen zbirajo podatke. V katastru snežnih plazov so za vsak znan plaz združeni vsi razpoložljivi podatki in tako omogočajo preventivne ukrepe. Na podlagi katastra snežnih plazov organi prostorskega načrtovanja že ob izdaji lokacijskih in gradbenih dovoljenj preprečujejo gradnje na krajih, koder bi zgradbe kasneje lahko ogrožali plazovi. Cestarji zaščitijo ceste, da bi ne bilo žrtev in škode v prometu.

Seveda pa moramo vedeti, da so naši podatki pomanjkljivi, da še zdaleč ne poznamo vseh krajev, kjer se lahko trgajo plazovi. Tam, kjer se to dogaja vsako zimo, je stvar preprosta. So pa tudi plazovi, ki se trgajo na večja časovna obdobja, tudi v sto letih in več, pa tako za njih sploh ne vemo. Sprožijo se, ko pride njihov čas. Če pogledamo v preteklost in jo primerjamo s sedanostjo, bi lahko videli, da se plazovi, ki so ugonobili delavca v Sovpatu in Urbana Božnarja pod Sv. Ožboltom, dandanes zaradi novozaraslega gostega gozda ne morejo več sprožiti. Drugod pa so se – nasprotno – zaradi sečnje in drugih posegov v prostor pojavile nove možnosti.

V nadaljevanju navajam pregled snežnih plazov v naši občini.¹² Iz podatkov je razvidno, da gre le za plazove na glavnih prometnih poteh. Nič pa ne vemo o plazeh, ki so nevarni prebivalcem posameznih samotnih hiš in zaselkov, kamor – nemalokrat po zelo strmih pobočjih – vodijo zasebne ceste. Ta pregled bo treba še izdelati in upoštevati, da bi kdaj ne bilo žrtev zaradi naše nevednosti in neznanja.

Če navajam nepopolne podatke, je to prav zategadelj, ker pač drugih ni in pa, da bi tisti bralci, ki vedo kaj več ali poznajo ljudi, ki bi mogli posredovati dodatne podatke, spregovorili in to znanje dali na voljo Občinskemu štabu za civilno zaščito Škofja Loka. Hudourničarji in cestarji, žičničarji in še kdo bodo radi ukrepali, da bi ne bilo škode in nesreč. Tudi zasebniku ni vseeno, kako varno bo odhajal na delo ali njegovi otroci v šolo, pa bo marsikdo že kar sam postoril to in ono, da bo pozimi mirno spal. V tem smislu je tokratni pregled plazin šele začetek. Upam, da mu bodo že kmalu sledili opisi tistih plazin, ki jih tokrat zaradi nevednosti izpuščamo.

1. Porečje Poljanske Sore

– Plaz »*Na kajži*« je na občinski meji med Logatcem in Žirmi. Sneg se utrga in izpod kolovoza zdrsne po travnatem pobočju Vrsnika na občinsko cesto. Na pobočju je več plitvih plazin.

– Plaz »*pod Selom*« je na spodnjem koncu vasi Selo, pri Pintarjevem mostu. Plazovina se trga v mladem mešanem gozdu, nakar se spelje po strmem travniku. Plaz je pobočen in zasipa cesto Žiri–Škofja Loka.

– Plazovi »*pri elektrarni*« nastajajo v mladem mešanem gozdiču nad cesto Trebija–Žiri. Pod elektrarno je plazina žlebasta, nad cesto pa imamo opravka s pobočnima plazinama. Tla so travnata.

– Plaz »*na Fužinskem klanecu*« se sproži pod »Martinčkom«. Je pobočen; zgornji del plazine je v mešanem gozdu, spodnji leži na travniku. Plazovina zastaja na cesti Fužine–Sovodenj.

* Plazina = svet, po katerem se spelje plaz.

Znan zimski prizor na cesti pod Dravhom na Soriški planini. Foto P. Šegula 4. 2. 1987

2. Porečje Selške Sore

– Plazovi 1, 2 in 3 »*Pod zijavko*«. Pri domu Partizana oz. pri Kulturnem domu v Železnikih je prvi plaz »*Pod zijavko*«. Plazina je ozka – s travo porasel žleb v mladem listnatem gozdu. Plazovina zasuje cesto v dolžini deset metrov.

Drugi plaz »*Pod zijavko*« se trga med Zgornjimi in Spodnjimi Železniki. Plazina je gola, žlebasta, pregrajena s tremi pregradami, vendar žal zgolj v območju drsenja, ne pa v predelu trganja plazu. (Če bi bile v tem predelu pregrade, bi se plaz sploh ne mogel utrgati – op. avtorja). Na cesti se plazovina razlije v dolžini petnajst metrov.

Tretji plaz »*Pod zijavko*« se trga nad hišo Na plavžu 1, Trnje. Plazovina je pobočna. Vrhnji del leži v gozdu, srednji je porasel z grmičjem, spodnji s travo. Cesto zasipa na dolžini trideset metrov, proži se po vsakem izdatnejšem sneženju.

– Plaz »*Jesenovec*« se sproži nad cesto vzdolž Sore, nasproti mostiča, ki vodi k hiši Jesenovec št. 3. Plazina je pobočna, travnata, ponekod skopo poraščena s posameznimi grmiči. Plazovina zasuje cesto v dolžini sto metrov.

– Plaz »*Plenšak*« tvori pravzaprav dva plazova pri hišah na Jesenovcu, št. 5, 6 in 7. Trgata se na nasprotnih pobočjih, poraslih s travo. Večji plaz je tisti s pobočij Mlinarice oz. neposredno z Vancarjevega griča. Če je sneg suh, se trga z vrha, južen sneg pa na spodnjih dveh tretjinah pobočja. Plaz je reden, občasno ga sila zaleta vrže v potok ali celo preko. Primerilo se je že, da je plazovina dosegla domačina, ki je imel opravka z delom pri potoku.

– Plaz »*pri Votli peči*« je pri avtobusni postaji za Martinj Vrh. Plazovina drsi po kamnitem žlebu, zatrpa cesto in seže v spodaj tekočo Soro. Plaz je dobil ime po votlini v skalni steni nad Soro.

– Plazova 1 in 2 »*pod Mlinarico*«. Prvi pada prek golega skalovja in stene na cesto, ca. osemdeset metrov pred cestnim odcepom za Davčo. Drugi plaz se trga in drsi v mladem gozdu in po spodaj ležeči travnati strmini. Oba sta pobočna, plazovina zaostaja na cesti.

– Plaz »Zali Log« drsi skozi mlad listnat gozd oz. grmičevje. Je pobočen, plazovina zastaja na cesti. Plaz je reden, zlasti nevaren ob suhem snegu.

– Plaz »Bintek« je pod Bintekom. Plazovina drsi po travnatih pobočjih na dveh, medseboj do sto metrov razmaknjenih plazinah. Ena plazina je pobočna, druga žlebasta. Plazovina delno zastaja na cesti, deloma zasipa Soro.

– Plaz »Šurk« se trga pod Bintekom, nedaleč od Šurkove domačije. Plazina je kamnita, vendar porasla z mladimi listavci. Plaz je reden, pobočen; plazovina zasipa in prečka cesto.

– Plaz »pred Področtom« se trga in drsi na travnatih strminah Lajtnika. Je pobočen; plazovina deloma zastaja na cesti, deloma na travniku.

– Plaz »pod Roštom« se trga s strmega pobočja Rošta, ki je na južni strani travnato, v ožjem zahodnejšem delu pa poraščeno z mladim gozdom. Plazovina se razlije po cesti v dolžini ca. štirideset metrov.

– Plazovi »Dravh« 1, 2 in 3 se trgajo pod Dravhom nad cesto, ki vodi iz Sorice na Soriško planino. Najbližje Soriški planini je prvi plaz. Plazovina se trga in drsi pobočno skozi gozd, deloma po travnati podlagi in pada na cesto v dolžini ca. 180 metrov.

Bliže Sorici sta drugi in tretji plaz. Oba sta pobočna, tečeta skozi redek mešan gozd in zasujeta cesto do petdeset metrov na široko. Trgata se poredkoma, nekako na deset let. Na tem odseku ceste so tudi veliki zameti, ki sproti otežkočajo promet.

– Plaz »Slatnik« se trga na strmem, severovzhodnem pobočju Slatnika nad Soriško planino; ogroža spodnjo postajo vlečnice, lahko tudi smučarje. Plazina je pobočna, strma; tla so travnata.

– Plaz »nad odcepom za Sorico« prihaja na četrti ovinek ceste od njenega odcepa s ceste Železniki – Petrovo Brdo v smeri proti Sorici. Trga se približno petdeset metrov više na travnati podlagi. Plazina je poraščena z redkim gozdom in grmičjem. Plazovina pada prek škarpe in v dolžini petnajst metrov zasipa cesto.

– Plaz »pri Matiji« je ob cesti Železniki – Petrovo Brdo. Gre za dva pobočna plazova; plazovina drsi po skalnatem in poraslem pobočju ter zastaja na cesti. Plazu ne odstranjujejo, ker je cesta pozimi zaprta za ves promet.

– Plaz »pri Zgagi« je pri odcepu ceste, ki vodi s ceste Železniki – Petrovo Brdo proti Davči. Plazina je deloma gola, ploščata skala; ob njej sta melišče in graben, vmes so zaplate grmovja. Plazina je žlebasto-pobočna. Plaz se ustavlja na cesti, ki pa je že pod stalno zimsko zaporu in je ne čistijo.

Četrti ovinek na cesti v Sorico je po obilnih snežnih padavinah marsikdaj zasut s plazovino, promet pa takrat onemogočen. Foto P. Šegula 5. 2. 1987

– Plaz »*pri Alplesu*« se trga na pobočju nasproti poslovne zgradbe Alplesa na Češnjici, tik nad Prezljevo hišo. Trgajo se plazovi sprijetega in nesprijetega snega. Plazina je pobočna. V glavnem gre za osipe na travnati podlagi, možno pa je tudi, da se snežna odeja splazi že na višjeležečih, južnih vesinah Štalce. Del plazovine nalega na severno ostenje in strešni del domačije, nekaj pa jo pride vse do ceste.

V istem predelu so še druge plazine, sneg se odlaga na cesti Škofja Loka – Železniki.

3. Porečje Davče

Plaz »*pod Pustinarjem*« se trga na cesto, ki se od ceste v Podkottlje cepi k Urhovi domačiji. Plazina je pobočna, travnata. Travniki so poraseli s posameznimi grmi. Plazovina zasipa cesto v dolžini ca. sto metrov. Plaz se sproži najpogosteje zaradi snega, ki pada z drevja.

– Plaz »*pod Bibom*« se trga pogosto, zlasti ob odjugu. Plazina je približno sto metrov odmaknjena od plazine pod Pustinarjem, je pobočna, porasla s travo, v spodnjem delu z redkim drevjem.

– Plaz »*V bregu*« se trga na travniku, poraslem z redkim grmičjem. Plazina je pobočna, plazovina zastaja na cesti.

– Plaz »*Bitenčev rob*« se trga na plazini, ki je deloma gola skala, deloma melišče, ponekod porasla z mešanim gozdom. Plazina je pobočna, plazovina zasipa cesto na dolžini ca. sto metrov. Proži se ob vsakem snegu.

– Plaz »*Javorjev rob*« se trga obojestransko s strmin skalovite debri, ki je v gornjem delu porasla z grmičjem. Plazovina pada na cesto. Plazina je pobočna, prekinjena s skalnato steno. Proži se že sproti, med sneženjem.

– Plazovi »*v Zali*« se trgajo na dolžini ca. 2.500 metrov. So večji in manjši; plazine so v glavnem posamezne strme drče, žlebasti, ponekod so druga ob drugi, da se zdijo kot en sam, širok plaz. Pobočja so zelo strma, porasla z grmičjem in drevjem. Območja trganja so v glavnem senožeti vrh gozdnatih strmin.

Prezljevi hiši na Češnjici silijo plazovi naravnost na ostrešje. Foto P. Šegula 4. 2. 1987

Hiše v Hotoveljski grapi so ponekod v vznožju plazin. Foto P. Šegula 4. 2. 1987

– Plaz »pri Španovem mlinu« se trga v obsežnem zaledju. Plazina je strma; plazovina zatrpa pot in rečico Davčo ter včasih doseže debelino do deset metrov.

– Plaz »pod Ocvirkom« se trga na senožeti. Sprva je pobočen, nato plazovina teče po kamniti in deloma prsteni drči. Zaostaja na cesti, deloma zasipa rečico Davčo.

– Plaz »v Alanu« je tik pred izlivom Davče v Soro. Trga se približno dvesto metrov nad cesto na travnatem pobočju. Plazina je pobočna, v spodnjem delu širša. Trga se najpogosteje ob odjugah; cesto zasipa v dolžini osemdeset metrov. Del plazovine zasuje tudi rečico Davčo. Je nadležen in nevaren za vozila in pešce. Trga se redno, vsako zimo.

4. Plazovi ob Hotoveljščici

– Plazovi »pod Ahternikom« se trgajo na strminah Ahternikovega griča in padajo v Hotoveljščico. So deloma žlebasti, deloma pobočni. Vhodni kraki plazine segajo do stare hiše, Hotovlja 60, plazovina pa je zasula že tudi teraso nove stanovanjske zgradbe.

Plazine pod Stenom v Puštalu trenutno ne groze nikomur; pri zazidalnih načrtih jih bo pač treba upoštevati. Foto P. Šegula febr. 1987

– Plazovi »v Hotoveljski grapi« se trgajo z goličav na severovzhodnih pobočjih Rebri in zasipajo cesto Poljane–Vinharje kmalu zatem, ko minejo zadnje hiše v Hotoveljski grapi. Plazina je široka ca. petdeset metrov. Suh, sipek sneg plazi tudi skozi gozd.

5. Plazovi nad Kopačnico

– Plazovi »pod Staro Oselico« se trgajo občasno na krajevno cesto Topličar (Kopačnica) – Svislar (Stara Oselica). Plazovina prihaja z jugovzhodnih pobočij Kovka, po redkem, strmem gozdu. Trgajo se večinoma tedaj, kadar je sneg suh in nesprijet, redkeje pa, kadar je sneg vlažen.

Plazovina teče tudi prek ceste in zasipa korito potoka Osiščice. Januarja 1987 je bila cesta zasuta s posameznimi, skoraj strnjenimi plaziči vse do mosta pred Topličarjem.

6. Plazovi okrog Porezna

– Plazovi »pod Pohoškim kupom« se trgajo pod grebenom med Pohoškim kupom in Hočem (Porezen). Znani so plazovi sprijetega in nesprijetega snega na vzhodnih delno gozdatih, delno travnatih pobočjih, ki sicer ne ogrožajo nobene ceste ali zgradbe, pač so pa lahko nevarni pohodnikom, ki marca vsakega leta oblegajo Porezen, če si – ne zavedajoč se nevarnosti – krajšajo pot čez zasnežene senožeti.

7. Plazovi na ožjem območju Škofje Loke

– Plazovi »pod Stenom in Kurnikom« se trgajo na južnih, vzhodnih in jugovzhodnih vesinah, poraslih s travo. V glavnem gre za plazove vlažnega sprijetega snega, ki ne razvijejo večje gibalne sile, lahko pa povzročajo škodo ljudem in gospodarskim poslopjem v Puštalu. Upoštevati jih je treba pri prostorskem načrtovanju in pri zavarovanju obstoječih objektov ob hujši zimi in večjih snežnih padavinah.

Senožeti pod Krancljem so pozimi lahko tudi nevarne plazine. Foto P. Šegula febr. 1987.

Ravne strehe so često žrtev izdatnejšega sneženja; tako tudi na športni hali na Podnu. Foto P. Šegula jan. 1987

– Plazovi »pod vesinami za gradom« se trgajo na travnatih, strmih vesinah nad zgradbami ob Poljanski cesti oziroma njihovem zaledju. Okolice neposredno ne ogrožajo; upoštevati pa bi jih morali načrtovalci, če bi hoteli tudi v tem mestnem delu graditi kakršnekoli objekte. Gre v glavnem za plazove sprijetega, vlažnega snega.

SKLEP

Pregled plazin – kakorkoli nepopolen in pomanjkljiv – ter opisane nesreče potrjujejo misel, da plazovi na območju škofjeloške občine zaslužijo pozornost in jih ne bi smeli zanemarjati, pač pa jih bo treba še podrobneje raziskati in sistematično obdelati.

Večina dosedanjih raziskav je bila opravljena v sodelovanju GRS–OLO SO Šk. Loka, ki se jima zahvaljujem za pomoč in soglasje za objavo podatkov.

Opombe

1. I. Gams, Snežni plazovi v Sloveniji v zimah 1950–1954, *Geografski zbornik* 3, 1955, SAZU Ljubljana. – 2. *Slovenski narod*, 1940, št. 20, str. 3. – 3. *Slovenski narod*, 1940, št. 21, str. 2. – 4. Po podatkih gostilničarja Jemca iz Davče. – 5. Po podatkih Franca Kumra iz Škofje Loke, Groharjevo naselje. – 6. Arhiv podkomisije za plazove GRS. – 7. *Gorenjec*, leto 6, 1905, št. 43, str. 1 in št. 44, str. 2. – 8. Vir: Jaka Šubic, Hotovlja. – 9. Arhiv podkomisije za plazove GRS. – 10. Dokument hrani Loški muzej. – 11. Poročilo PM Škofja Loka, št. 12–30/1–86, z dne 19. 2. 1986. – 12. To je prvi nepopolen pregled, v katerem brez dvoma manjka še marsikatera plazina. Podatke sva ob sodelovanju krajevnih poznavalcev zbrala in zapisala dr. F. Bernot in dipl. inž. P. Šegula.

Zusammenfassung

In seinem Beitrag erörtert der Autor die Erscheinung von Schneelawinen im Bereich der Gemeinde Škofja Loka.

Einleitend bestimmt er die Hauptgründe, die zum Entstehen von Schneelawinen führen – sowohl der terrain- als auch der witterungsbedingten, danach führt er aber auch einige Beispiele aus der nahen und länger zurückliegenden Vergangenheit an, als die Schneelawinen Menschenleben forderten, Schaden verursachten und auf andere Weise die lebende und unbelebte Natur gefährdeten.

Im letzten Teil führt der Autor die Resultate der Arbeit an der Zusammenstellung eines Katasters der Schneelawinen an. Angeführt sind die hauptsächlich bekannten Lawinenbahnen, wodurch die Straßenkommunikationen, die Schipisten und einige Gebäude im Bereich der Gemeinde Škofja Loka gefährdet werden.

Der Autor weist darauf hin, daß sowohl die Angaben über die bekannten Lawinenbahnen, als auch über den durch die Schneelawinen entstandenen Schaden höchst mangelhaft sind, und daß man sie werde ergänzen, vor allem jedoch die Verhältnisse in jenen Teilen des Territoriums der Gemeinde Škofja Loka werde erforschen müssen, wo augenblicklich noch keine entsprechenden Angaben zur Verfügung stehen.